

Reforma varas gaitēnos

Kāda izskatīsies Latvijas karte, tas Saeimas deputātu ziņā. No visu ievēlēto partiju pārstāvjiem izveidota Administratīvi teritoriālās reformas komisija. Deputāti no pašvaldībām saņēmuši 335 ierosinājumus: gan savus variantus Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas piedāvātajai kartei, gan grozījumus likumos.

Uzklausīs katru pašvaldību

“Trešdaļa priekšlikumu ir par grozījumiem likumos, pārējie, kas visvairāk interesē iedzīvotājus, – par administratīvajām teritorijām,” “Druvai” teica administratīvi teritoriālās reformas komisijas priekšsēdētājs Artūrs Toms Plešs un paskaidroja: “Vispirms izskatām likumus, tad vērtēsim ierosinātos par teritorijām. Vairāk nekā simts priekšlikumu ir izskatīti, šodien vērtēsim likumprojektu tekstu, tad ķersimies pie kartes.” Piektdien uz komisiju sāks aicināt pašvaldības. Vispirms Pierīgas. “Vērtēsim katras pašvaldības iesniegtos priekšlikumus, atzinumus, uzklusīsim katras viedokli, lai skaidri zinātu, kādu sava novada nākotni paredz deputāti,” uzsvera A.T.Plešs. Uz sarunu ar Saeimas komisiju tiks aicinātas visas 119 pašvaldības.

Viņš atzīst, ka diskusijas komisijā ir lietišķas. “Kā saukt jaunās apvienotās pašvaldības – par apriņķiem vai novadiem. Esam lūguši viedokli ministrijām un ekspertiem. Šodien par to diskutēsim. Samainīt nosaukumus šķiet

vienkārši, bet, ja novadu vietā pārņem uz apriņķiem, būtu jāveic grozījumi 101 likumā un 400 Ministru kabineta noteikumos. Tas būtu jāizdara līdz jūnijam, kad pašvaldību reformas likumam vajadzētu būt pieņemtam. Tas tehniski ir liels darbs.

Par nulles līmeni arī diskutējam, lai nodrošinātu arī pagastos un pilsētās kopienas stiprināšanu. Kādi būs šo padomju pienākumi, par to vēl diskutēs. Tāpat par kultūrvēsturisko telpu, tās saglabāšanu, ir dažādi priekšlikumi par otrā līmeņa pašvaldību veidošanu,” pastāstīja administratīvi teritoriālās reformas komisijas priekšsēdētājs Artūrs Toms Plešs.

Svarīgi saglabāt kultūras mantojumu

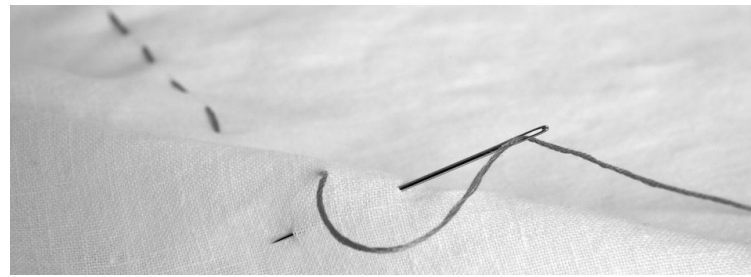
Administratīvi teritoriālās reformas komisijas dalībnieks, deputāts Jānis Dombrova, kurš arī ieteicis vairākus priekšlikumus, kas saistīti ar novadu reformu, pastāstīja: “Esam vienojušies, ka pagastu un pilsētu līmenī tiktu ievēlētas padomes jeb nulltā līmeņa pārvalde. Cilvēki nāktu kopā un lemtu par nelieliem projektiem, kas katrā pagastā, pilsētā nozīmīgi. Piemēram, grāvja iztīrīšana noteiktā ceļa posmā vai kādu kultūras norišu vai sociālās palīdzības nepieciešamību. Padome savu lēmumu kā pieprasījumu sūtītu pašvaldībai, tā lemtu, vai finansiāli atbalstīt. Padome būtu vēlēta. Kā to izdarīt, vēl būs diskusijas, varētu būt elektroniskas vēlēšanas, jo tas ļautu ietaupīt līdzekļus, vienlaikus nodrošinātu cilvēku lielāku iesaisti. Padome varētu strādāt

bez atlīdzības.

Teritoriju grozījumus vēl komisijā neesam sākuši skatīt, bet nav indikāciju, ka Rauna varētu virzīties uz Cēsīm, ne Smilteni. Nav izskanējusi versija, ka Līgatne varētu būt pie Siguldas, tas nav arī apspriests. No citiem priekšlikumiem – teritorijas plānošanas likumā varētu paredzēt vēl jaunus reģionālās attīstības centrus, to definīciju, potenciālu, tagadējos 9+21 varētu papildināt. Komisijā nobalsojām, ka Kultūras ministrijai jāizstrādā koncepcija par kultūrvēsturiskām teritorijām, kur īpaši kopjams un sargājams vietējās kultūras mantojums, paredzot konkrētus atbalsta mehānismus, kā to saglabāt un kopt turpmāk. Tā varētu būt arī Piebalga.

Informatīvā līmenī valdībā ir atbalsts, ka finansējums ceļu sakārtošanai tiek piešķirts. Protams, nepārspīlējot. Diemžēl ir negatīva tendence ieguldīt lielu naudu infrastruktūrā, ne cilvēkos. Nelielā pašvaldībā par vairākiem simtiem tūkstošiem eiro uzbūvē sporta zāli, bet pēc tam nav naudas, par ko algot treneri. Vairāk vērts trenēt vecā zālē, bet laba trenera vadībā, kas sportiskās aktivitātēs iesaista visu sabiedrību. Tāpat ir ar ceļiem. Jāvērtē, kur ieguldīt, lai attīstītos uzņēmējdarbība, lai cilvēki ērti tiek uz skolu, darbu,” pastāstīja Jānis Dombrova.

Viņš atzina, ka ne visur Latvijā iedzīvotājiem ir vienāda interese par reformu. “Iedzīvotājiem, vidēji vērtējot, tā ir vidēji neitrāla. Cita attieksme pret reformu ir pašvaldību administrāciju darbiniekiem. Un saprotams, katra vilņošanās maina ikdienu, raisa bažas, kā tālāk attīstīsies konkrētā

vieta, vai būs darbs. Reformas komisijas uzdevums ir šīs bažas kļiedēt. Negribētos, ka šī reforma beigtos ar kartes pārzīmēšanu kā 2009.gadā, bet gan lai mēs protam atrast veidu, kā attīstīt teritorijas, tajās dzīvojošo ģimeņu bērniem iegūt kvalitatīvu izglītību, reģionos iedzīvotājiem nodrošināt labi apmaksāta darba iespējas, stiprināt vietējo kultūru, demokrātiju,” teica J.Dombrova.

Pārmaiņas top diskusijās

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības (VARAM) ministra padomnieks pašvaldību un reģionālās attīstības jautājumos Madars Lasmanis “Druvai” pastāstīja par aktuālo ministrijā, kas saistīts ar administratīvi teritoriālo reformu: “Priekšlikumi, kas iesniegti, bieži vien ir diametrāli pretēji, ir jāatrod kompromiss. Dienas kārtībā ir jautājums par apriņķiem un novadiem. Administratīvi teritoriju un apdzīvoto vietu likums nosaka, kādas teritorijas ir Latvijā, kā tās tiek grozītas, kā izveidotas un beidz pastāvēt. Ja deputāti izlems mainīt ko būtisku, tad būs jāveic grozījumi ļoti daudzus likumus.

Turpināsim pilnveidot likumisko bāzi.

Koalicija ir vienojusies, ka tiks stiprināti plānošanas reģioni. 29. janvārī valdības sēdē par to spriedīs, ministrijas izteiks piedāvājumus. Par vēlētam otrā līmeņa pašvaldībām diskusiju nav. Sākotnēji ministrija to nevērtēja, bet deputāti uzskata, ka par to jādiskutē. Tiesa, sarunas ir tikai sākmā.”

M. Lasmanis arī kopā ar VARAM ministru Juri Pūci novados ticis ar iedzīvotājiem, uzklusījis viņu viedokli un redzējumu. Viņš pārliecinājies, ka iedzīvotāji nav pret reformu. “Arī Rūjienā, kur tikšanās medijos izskanēja kā protests pret reformu, nostāja nebija pret reformu kopumā. Iedzīvotājiem nepatīk viens vai otrs modelis, ne reforma. Ikšķilē dome ir tā, kas par nodokļu maksātāju naudu iniciē aktivitātes pret reformu. Te gan būtu darbs Valsts kontrolei. Pašvaldību vadību, darbiniekus gaida pārmaiņas, viņi, saprotams, tās negrib,” pārdomās dalījās M.Lasmanis un atklāja, ka ministram ir iecere braukt uz tikšanās arī ar Cēsu puses novadu iedzīvotājiem. Konsultācijas ar iedzīvotājiem turpinās, jo tā nepastarpināti var uzzināt viņu viedokli. □

Kā reiz jau pagastus apvienoja

Tā vien šķiet, ka tikai šais laikos pagasti, novadi negrib apvienoties. Savulaik vēsturnieks Daumants Vasmanis izpētījis Lenču un Strīku pagastu, kas tagad kā apdzīvotas vietas atrodas Raiskuma pagasta Pārgaujas novadā, apvienošanu pirms 125 gadiem.

“Nu jau aizpagājušā – 19.gs. – pēdējā desmitgadē Vidzemes guberņas pārvalde nolēma apvienot mazos pagastus lielākos. Dažu gadu laikā pagastu skaits Cēsu apriņķī bija samazinājies vairāk nekā divkārtīgi. Apvienoja Vecpiebalgas un Vecpiebalgas mācītāja pagastus, Jaunpiebalgai pievienoja Jaunpiebalgas mācītāja pagastu un Zosēnus. Bānūzūš apvienoja ar Lodi, Veļķus ar Grotužiem, Drabešus ar Rencēniem un Spāri.

(..) Pagastu reforma tolaik, 19.gs. beigās, patiesībā bija neizbēgama. Tā bija iecerēta kā brīvprātīgs pasākums. Brīvprātīgi un vienīgi brīvprātīgi! Tāpēc visu triju Cēsu zemnieku iecirkņu komisārī organizēja pagastu vietnieku pulku sapulces, kurās piedāvāja apspriest pagastu apvienošanas jautājumus. Kā notika šī brīvprātīgā apvienošanās, varam uzzināt, aplūkojot Strīku pagasta pievienošanu Lenčiem. 1895.gada 28.aprīlī notika Strīku un Lenču pagastu apvienotā vietnieku pulka sanāksme, kurā izskatīja zemnieku lietu komisāra ie-

teikumu – apvienot abus. Gaidi vien, ka neizglītotie zemnieki sapratīs savu labumu! Kā minēts sanāksmes protokolā, pēc *izgāšanās un apdomāšanas* Lenču vietnieku pulks pamatīgi noslavēja Lenču muižas valdītāju Baltazaru baronu fon Kampenhauzenu. Viņš līdz šim devis lietošanā pagastam nepieciešamās sabiedriskās ēkas (pagasta valde, tiesa) un malku to apkurei bez maksas, kā arī 50 rbl. naudas gadā un to visu darīšot arī turpmāk, bet visi šie labumi varētu atkrist, ja pagasti apvienotos. Tādēļ lencēnieši (šī pagasta ļaužu iesauka kaimiņu valodās – plencēnieši) kategoriski noraidīja apvienošanās iespēju. Nelietis muižnieks bija nopircis pagastu par dažiem malkas vezumiem, un latviešu bauri bija gatavi to pieņemt! Savukārt strīkēniešu pulks paziņoja: ja jau Lenčiem nav pat savu pagasta ēku, bet tās dod muižnieks, tad tas nozīmē, ka tās visas apvienotajam pagastam nāksies celt no jauna. Ja tā, vairums strīkēniešu vietnieku nekādu apvienošanas nevēlas. Tiesa, daži citi Strīku vietnieki kopā ar pagasta vecāko Jāni Plāmšu priekšgalā atzina, ka Strīkos ļoti maz nodokļu maksātāju, nav iespējas uzcelt un uzturēt savu nabagmāju, nepietiek līdzekļu skolas remontam, tāpēc viņi principā neiebilst pret apvienošanu. Tomēr, kā labi redzams, brīvprātīgā apvienošanās pajuka. Kā gan tu apvienosi pagastus, ja viena pārstāvji to noraida pilnībā, bet vairums otra pagasta pārstāvju ir tieši tādās pašās domās! Neatlika nekas cits, kā pagastus apvienot *brīvprātīgi piespiedu kārtā*.

Zemnieku lietu komisārs sastādīja sarakstu, kurā uzskaitīja veselu rindu priekšrocību, ko dotu pagastu apvienošana. Strīkiem ir, bet Lenčiem nav vajadzīgo pagasta ēku: pagasti ir blakus, tāpēc to apvienošanai šķēršļi nav; pat pēc apvienošanas pagasts būs mazāks par Cēsu apriņķa caurmēra pagastu; pagasti jau tagad apvienoti vienā tiesu iecirknī; ģeogrāfiskais stāvoklis ļauj savienot tikai šos divus pagastus; apvienošanās rezultātā varēs likvidēt vienu pagasta valdi un skolu, šādā ceļā ietaupot līdzekļus; abu pagastu mantiskais stāvoklis nenozīmīgs. Noslēguma secinājums – Strīku pagastā dzīvo mazāk par 200 revīzijas dvēselēm, un tas atbilstoši likumam ļauj pagastu pievienot citam bez pagasta sabiedrības piekrišanas.

(..) Ne tikai Strīku, bet arī Lenču pagasta vietnieki bija par apvienošanu, tomēr iecerētais virziens bija cits. Lencēnieši saskatīja nākotni apvienošanās iespējā ar kaimiņos esošo Unguru pagastu. Abi pagasti atradās blakus un starp tiem nebija nekādu ģeogrāfisku šķēršļu; gan Lenču pagasts, gan Ungurmuiža piederēja vienam īpašniekam Baltazaram baronam fon Kampenhauzenam, kurš pagastu apvienošanās gadījumā dāvinātu apvienotajam pagastam piecas pūrvietas zemes sabiedriskām vajadzībām; Unguru pagastam bija visas nepieciešamās pagasta ēkas, un to izvietojums būtu pietiekami izdevīgs arī pēc pagastu apvienošanās, daudzi Unguru pagasta saimnieki arī izteica vēlmi apvienoties ar Lenču pagastu.

Lencēniešu un unguriešu ieteikumi bija visai izsvērti un loģiski. Tomēr viņu iebildumi izskanēja kā saucēja balss tuksnesī. Lieta beidzās ar Strīku un Lenču pagastu apvienošanu. Par apvienotā pagasta pirmo vecāko kļuva bijušā Strīku (tāpat mazākā) pagasta vecākais Jānis Plāmšs, kurš visā notikumu gaitā bija sevi parādījis par šādas apvienošanas piekritēju.

Tiesa, varbūt zināmā mērā bija vainojama arī lencēniešu nepārtrauktā uzbāzība zemnieku lietu komisāram. Brīdi pa brīdi viņi papildināja savus ieteikumus un galu galā paziņoja, ka ar Unguru pagastu apvienosies tikai tad, ja jauno pagastu pievienos Cēsu apriņķim.

Savukārt Strīku pagasta saimnieku vidū bija jūtama tendence apvienoties ar blakus esošo Vaidavas pagastu. Arī tam bija savs pamatojums. Gan strīkēnieši, gan briedēnieši (Briežu pagastu pievienoja Valmieras apriņķa Vaidavas pagastam) kopīgi izmantoja Strīku kapsētu. Abu mazo pagastu ļaudis piepelnījās kā krēslinieki. Tomēr arī šī vēlme netika apmierināta. Izrādījās, ka nedrīkst aizmirst *svēto govī* - apriņķa robežas.

Arī pēc apvienošanas lencēnieši nerimās, bet mēģināja pārspēlēt jau notikušo spēli. Jūtams, ka aiz viņu muguras turpināja darboties kāda stipra roka. “Ja Lenču un Strīku pagastu apvienošana tiktu atcelta un Lenču pagasts kļūtu patstāvīgs ar savu pagastu valdi un pagastu tiesu, es pagastam dāvināšu desmit pūrvietas zemes no Lenču mežniecības un piešķiršu pagastam nepiecieša-

mās telpas bezmaksas lietošanā uz sešiem gadiem Lenču (zirgu) pasta stacijā,” 1898.gadā rakstīja Lenču muižas īpašnieks Kampenhauzens.

Bijušā Lenču pagasta saimnieki centās pierādīt, ka apvienošana ar Strīkiem bijusi neloģiska. Viņu sastādītais lūgumraksts ieteica Strīkus labāk pievienot Priekuljiem, jo tie abi esot kroņa pagasti, kamēr vecais Lenču pagasts saistīts ar privāto Lenču muižu. Šeit bija vēl kas kopīgs: Gaujas kreisajā krastā esošā Jāņa pagasta (pievienots Priekulju pagastam) ļaudis arī lietoja Strīku kapsētu. Lencēniešu iesniegumā netika aizmirsta arī dziļā Vaidavas grava, kas šķir Lenčus no Strīkiem. Tiesa, te nu zemnieku lietu komisāram radās iespēja atspēlēties Lenču pagasta gaisa jautājumiem ar indīgu piezīmi lūgumraksta malā: “Pāri upei vai?!” Šoreiz komisāra iebildums bija visai loģisks: ja reiz grūts šķērslis ir Vaidavas grava, tad ko gan lai saka par Gauju, kas šķir Strīkus un Priekuljus.

Apvienotā Lenču pagasta lietu galīgi izbeidza Krievijas senāta 1902. gada 26.jūnija lēmums, kas atstāja bez ievēribas Ierņo Miera, Pētera Blankes u.c. iesniegto sūdzību par varmācīgo apvienošanu.”

(Saišināti no grāmatas “Raiskums – starp mežiem, ezeriem un Gauju”).

Lappusi sagatavoja SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF Mediju atbalsta fonds